

BRUINE KIEKENDIEF-SOAP IN HET AMSTERDAMSE BOS IN 1994
Oeverlandenreservaat

Paul J. Marcus

Nadat in 1993 het broedsel van de Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* in het Oeverlandenreservaat mislukte, werd er in 1994 met succes gebroed. Tussen 6 en 15 juli vlogen drie jongen uit. Gewoonte-getrouw deed ik mijn waarnemingen in het begin van de broedtijd uitsluitend in het kader van slaapplaatstellingen rond zonsondergang. De waarnemingstijd strekte zich uit van tenminste één uur voor tot een half uur na zonsondergang.

Op 30-3-1994 verbleven 6 Bruine Kiekendieven (4♂♂ & 2♀♀) in het rietland. Ze gedroegen zich niet territoriaal. Vanaf 2 april bevond zich slechts één ♀ in het gebied. Zij bezette aanvankelijk een plek in het riet aan de noordkant van het perceel direct ten oosten van het Excursiepad, maar verhuisde in de loop van de maand naar de westkant. De kiekendief sleepte met nestmateriaal. Tevens bracht zij geregeld de bedelroep ten gehore wanneer een grote vogel, meestal een Zwarte Kraai of een Blauwe Reiger, over de nestplaats vloog. Het ♂ liet zich 's avonds niet zien. Ik ging er dan ook van uit dat zij ongepaard was, hoewel het ♀ duidelijk een "positiejurk" droeg (een dikke buik, wellicht gevormd door uitstaande veren rond de broedplek?).

♀ IN POSITIE JURK

tekening Paul J. Marcus

Eind april bleek er toch een ♂ te zijn. Op 25-4 vertelde Paul Tak mij dat hij een baltsend paar had gezien boven het Oeverlandenreservaat, ongeveer een half uur voordat ik ter plaatse arriveerde. Die hele avond liet zich echter geen ♂ meer zien. De volgende dag besloot ik om een uur vroeger dan

normaal te gaan kijken, en betrapte zodoende het baltsende stel om 18.40 uur. Drie kwartier later bracht het adulte ♂ een zeer jonge pullus Meerkoet aan. Vervolgens verdween hij hoog schroevend geheel uit het gebied om daar die avond niet meer terug te keren.

Dit patroon herhaalde zich de rest van de maand. Van 2 mei tot 27 mei was ik niet in de gelegenheid om het Oeverlandenreservaat te bezoeken. Op 29 mei vloog een subadult ♂ (3.kj.) rond in het terrein, terwijl uit het riet de bedelroep van het ♀ opklonk. Om 15.40 uur registreerde ik een prooiovergabe (♂→♀). Nadat het ♀ de prooi had afgeworpen op het nest, verzamelde zij nestmateriaal.

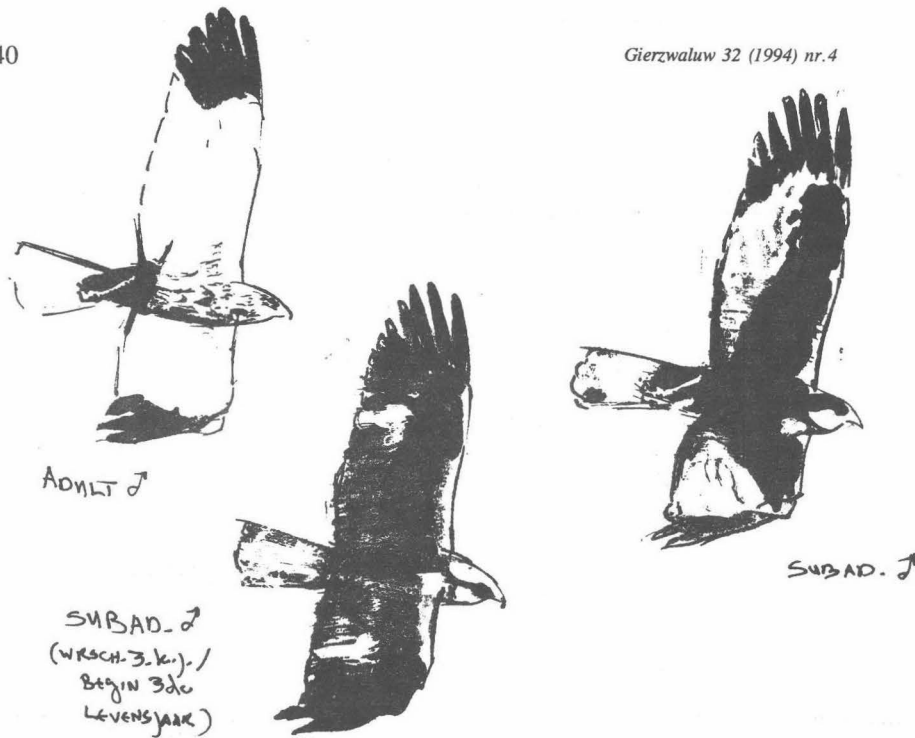
Gedurende de hele maand juni bleef het subadulte ♂ prooien aanbrenge. Vanaf 5-6 ging het ♀ op jacht in de buurt van de nestplaats en leverde met een grotere frequentie prooien af dan het ♂. Daarnaast zat zij lange tijd in de bomen rond het nestperceel. In de eerste twee weken van juli liet het ♂ zich niet zien, maar op 18-7 kwam hij plotseling midden op de dag bij het nest uit het riet om twee Buizerds te verjagen.

Het adulte ♂ van april is niet meer waargenomen. Het is duidelijk dat hij het Oeverlandenreservaat niet als slaapplek gebruikte. Ik ga er van uit dat het adulte ♂ elders een ♀ had. Ik heb geen idee waar dat geweest moet zijn. Ik vraag mij af of de Zandput bij Nieuwe Meer (ca. 2 km verwijderd van het Oeverlandenreservaat) in 1994 nog geschikt was voor Bruine Kiekendieven. In ieder geval was er in het Amsterdamse Bos geen tweede broedgeval van Bruine Kiekendieven.

kleden ♂♂

adult - bovendelen: vleugeldekveren, rug en mantel donkerbruin; armpennen loodgrijs, vleugelpunt zwart; staart grijs; kop geelbruin, gevlekt zonder masker; onderdelen: witte vleugel met zwarte punt, vleugeldekveren geheel wit, donkerbruine buik, geelbruine borst en kop; miste P7 links.

subadult (mog. 3.kj.) - geen ruigaten. P1 links en rechts loodgrijs boven; bovendelen overigens geheel donkerbruin, met grijze zweem over de slagpennen; binnenste staartpennen grijs, buitenste kaneelbruin met vage donkerbruine banden; brede, vage subterminale band over gehele staart; onderdelen: donkerbruine ondervleugeldekveren; donker grijsbruine punten handpennen, witachtig paneel over bases handpennen en armpennen, met daarover grillige donker grijsbruine bandering; donkere terminale band over gehele vleugel; romp donkerbruin met op de borst lichtere vlekken; kop getekend als ♀ of juveniel, met duidelijk masker en effen okergele kruin, keel en kin.

tekening Paul J. Marcus

andere voorbeelden van jeugdige helpers

In 1989 zag ik in de Brettenzone een "helper" bij een intact broedpaar. Op 6 juli bracht een subadult (waarschijnlijk 2.kj.) ♂ voedsel op een nest. Deze vogel was veel moeilijker als ♂ te herkennen dan de vogel in het Oeverlandenreservaat.

In de Coto Doñana in mei 1994 was een subadult (waarschijnlijk 2.kj.) ♂ de territoriumhouder in een rietveld bij Rocina. Doordat ik slechts kort in dat gebied verbleef, kon ik niet vaststellen of dit exemplaar al vanaf het begin bij dit broedsel was betrokken.

poging tot interpretatie

Het eerste, adulte, ♂ was waarschijnlijk de vader van de jongen die in juli uitvlogen. Dit kan berekend worden met de gegevens van BWP 1980: broedtijd vanaf het eerste ei 31-38 dagen; nestjongfase 35-40 dagen, dus 66-78 dagen vanaf begin broedtijd tot uitvliegen jongen. Het uitvliegen van de jongen in 1994 vond plaats van 6-7 tot 15-7 dat levert een periode op van 78 dagen van 29 april-15 juli en van 66 dagen tussen 1 mei en 6 juli. Aangezien

aan de eileg nog het een en ander aan balts, copulaties en nestbouw vooraf moet gaan, mogen we de hele maand april meerekenen. Naar mijn ervaring in het Amsterdamse Bos vliegen de jongen ca. 3 maanden na de eerste balts uit. Omdat in de onderhavige maand april uitsluitend het adulte ♂ is gezien, dat bovendien baltste en prooien aanbracht, moet hij de "biologische vader" zijn.

Het subadulte ♂ verscheen pas in mei. Over zijn motieven om dit broedgeval te adopteren, kan slechts gespeculeerd worden. Of hier sprake is van een familierelatie kon ik niet vaststellen, en dus is het niet te controleren of het subadulte ♂ door zijn hulp in feite aan het zijne verwant genoom probeerde te beschermen, zoals bij andere soorten wel is vastgesteld (V.d. Helm, 1994).

Mijn opvatting is minder vergezocht. In de broedtijd zijn de meeste rietvelden bezet door territoriale kiekendieven. Een ongepaard subadult ♂ wordt door territoriale ♂♂ verdreven, als hij al duidelijk als ♂ herkenbaar is. Het subadulte exemplaar vindt een terrein waar slechts een verlaten ♀ op de eieren zit. Zij vestigt zijn aandacht op zich door bij hem agressief te bedelen. Hij staat voor de keus een slaapplek in de buurt van een redelijke voedselbron te aanvaarden met daaraan verbonden de eis dat hij zich inspant om het ♀ en de jongen van voedsel te voorzien, of een andere plek te zoeken, met de kans dat hij die niet vindt.

Een ander aspect is dat hier wellicht sprake is van biandrie: nl. een ♀ dat in dezelfde broedtijd er meer dan 1 ♂ op na houdt. Er is m.i. echter pas sprake van promiscuïteit als er werkelijk een of meer copulaties plaatsvinden met de nieuwkomer. Bij ♂♂ kiekendieven is dat regelmatig vastgesteld (Cramp & Simmons 1980), maar polyandrie is slechts bij enkele roofvogelsoorten vastgesteld (Newton 1979), kiekendieven horen daar niet bij. Balts en aanwijzingen voor copulaties heb ik niet gevonden, dus beschouw ik dit geval niet als biandrie.

Literatuur

- Clark, W.S. & Forsman, D., Plumage of subadult male Marsh Harrier, Dutch Birding jg.12 nr. 4, oktober 1990.
- Cramp & Simmons - Birds of Europe, the Middle East and North Africa, The Birds of the Western Palearctic (BWP) - Oxford 1980
- Forsman, D., Roofvogels van Noordwest Europa, Haarlem 1993.
- Helm, F.v.d., Vogels helpen vogels, Vogels 1994.5
- Newton, Ian, Population Ecology of Raptors - Poyser, 1979.

Paul J. Marcus,
C. Lelylaan 113
1065 CN Amsterdam